

УДК [930.2:94(100)+“1939/1945”] 94(47+57)“1942/1949”

В. М. СІМПЕРОВИЧ*

ГАЗЕТА “БРИТАНСКИЙ СОЮЗНИК” ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Проаналізовано газету “Британский союзник” як унікальне джерело вивчення історії Другої світової війни, здійснено комплексне дослідження часопису, з’ясовано класифікацію, спрямованість, особливості та змістовний компонент уміщених матеріалів, шляхом джерелознавчого аналізу визначено їхні інформативні можливості.

Ключові слова: Друга світова війна; “Британский союзник”; Меморіальний комплекс “Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років”; історичне джерело; газета; часопис.

Об’єктивне вивчення, переосмислення та неупереджене відтворення подій Другої світової та Великої Вітчизняної війн можливе лише за умови залучення якомога більшої кількості історичних джерел. Серед різноманітного джерельного масиву з історії воєнної доби вагоме місце посідають матеріали періодичної преси. З цього приводу російський дослідник М. Рум’янцев зауважив: “Можна з упевненістю стверджувати: історичні знання про війну не стали б настільки широкими й переконливими без великої кількості матеріалів кореспондентів воєнного часу ... преса стала колективним літописцем грандіозних подій...”¹. У 1941–1945 рр. на теренах Радянського Союзу, окрім центральних і місцевих партійних газет і журналів, друкувалося чотири центральні військові газети, 40 газет фронтів, 75 – загальновійськових армій, 6 – ударних армій, 11 – гвардійських загальновійськових армій, 10 – танкових армій, 19 – повітряних армій, 4 – військових округів, 11 – флотилій і 4 газети ВПС флотів². Особливе місце серед періодики цієї доби посідає газета “Британский союзник”, публікації якої найбільш динамічно висвітлювали суспільно-політичні процеси під час війни й заслуговують на особливу увагу. Отже, вивчення матеріалів, опублікованих на шпальтах часопису, слугуватиме розширенню та збагаченню джерельної бази досліджень найбільшого мілітаристичного конфлікту ХХ століття. Слід відзначити, що історико-джерельний потенціал часопису повною мірою не використала ні радянська історіографія, ні пострадянська³. Представлена наукова розвідка покликана заповнити цю

* *Сімперович Володимир Миколайович* – кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник Меморіального комплексу “Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років”.

прогалину і закласти основу подальшого всебічного вивчення цього пресового джерела. У зв'язку з цим здійснена спроба подати загальну джерелознавчу характеристику газети, встановити обсяг матеріалів, присвячених подіям Другої світової війни, узагальнити інформативні можливості досліджуваного видання та з'ясувати значущість виявлених текстів-публікацій часопису для висвітлення воєнної минувшини.

Значна кількість періодичних видань СРСР, у яких висвітлювалася історія Другої світової війни, у тому числі й підшивки “Британского союзника”, зберігається нині у фондах центральних і місцевих бібліотек, державних архівосховищах, фондозбірнях музейних інституцій, приватних колекціях. Чимало періодики воєнного часу акумульовано у фондосховищі Меморіального комплексу “Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років”. Серед представлених пресових видань у фондах Меморіалу вирізняється газета “Британский союзник” (понад 70 % чисел від загальної кількості опублікованих номерів часопису).

Варто детальніше ознайомитися із зазначеною газетою, обставинами виникнення джерела, його історичною долею.

Газета “Британский союзник” – друкований періодичний орган Міністерства інформації Великобританії, що розповсюджувався у воєнний та повоєнний час накладом 50 тисяч примірників на території Радянського Союзу серед цивільного населення та у лавах Червоної армії з дозволу керівних органів радянської влади. Часопис не відзначався ідеологічною монополією, уніфікацією форм і способів діяльності комунікаційних каналів, маніпулятивним характером інформації. Перші номери видання вийшли друком у травні 1942 р. Газета спочатку виходила в Куйбишеві, куди восени 1941 р. були евакуйовані з Москви деякі радянські наркомати, у тому числі іноземних справ, і посольства закордонних держав. А з липня 1943 р. (після повернення їх на попереднє місце) видавалася в Москві – щотижня у неділю. Статті писали англійські журналісти, відповідальним редактором був прес-аташе Британського посольства в СРСР.

“Британский союзник” виходив і після закінчення Другої світової війни. У післявоєнний час на шпальтах часопису публікувалися статті, присвячені радянсько-британським відносинам, розповідалися про візити представників англійської влади в СРСР. Немало місця у виданні приділялося внутрішнім політичним подіям у Великобританії та її відносинам з іншими державами. Висвітлювались і проблеми воєнної історії.

Важливо також відзначити, що в газеті не публікувались матеріали, які возвеличували постать Й. Сталіна. Таким чином, “Британский союзник” був чи не єдиною газетою в СРСР, не “зараженою” культом особи. Також часопис був майже не підвладний радянській цензурі. У

газеті завжди подавалося більше інформації, ніж у радянських виданнях або зведеннях Інформбюро. У 1949 р., на початковому етапі “холодної війни”, радянський уряд вирішив закрити газету через політичні протистояння між СРСР і Великобританією, що дедалі загострювалися. Так перестав існувати унікальний часопис, завдяки якому радянські громадяни могли отримувати багато цікавої інформації про життя в капіталістичній країні, кардинально відмінної за суспільно-політичним ладом і світосприйняттям, а також діставати “враження про переваги побуту, культури та “демократії” в “британській співдружності націй” у порівнянні з радянським”⁴.

“Британский союзник” характеризується сталістю форми, яка попри певні зміни не зазнала істотних модифікацій упродовж усього періоду існування газети. Формат “Британского союзника” становив 39,4×28,7 см (з 1944 р. – 41,2×31,5 см). Оформлювалося видання досить стримано. Кількість сторінок варіювалася від восьми до дванадцяти. Кожна сторінка газети зазвичай складалася з чотирьох-п’яти колонок, при цьому найбільшу увагу редакція приділяла оформленню першої шпальти видання, у якій подавався інформаційно-хронікальний матеріал.

У структурному аспекті номери “Британского союзника” становили складний комплекс матеріалів, кожна зі складових частин якого мала певне смислове навантаження. Для орієнтування в матеріалах номера була запроваджена рубрикація. Проте число рубрик час від часу змінювалося – переважно це залежало від актуальності поданих текстів-інформативів. Містилися в “Британском союзнике” розділи, які висвітлювали найрізноманітніші питання науки, культури та спорту. Газета друкувала пізнавальні матеріали про англійську культуру, повсякденне життя англійців, публікувала твори британських письменників тощо. Постійними залишалися такі рубрики: “Події тижня” або “Огляд подій за тиждень”, “Державний устрій Британії”, “Огляд британської преси” тощо⁵.

Серед засобів поліграфії, що використовувалися при оформленні газети, одне з провідних місць належало заголовку, який виділявся своїми розмірами та стилем написання. Характерна прикмета заголовків – виразність та лаконічність: вони підкреслювали основну думку або окрему деталь статті, яка наводилася нижче. Зазвичай стаття супроводжувалася кількома підзаголовками, а також своєрідною інформаційною “легендою”: званням, посадою (або місцем роботи) дописувача (кореспондента, автора статті). У багатьох випадках газетні публікації містили “координати” першоджерел надрукованих матеріалів.

Газета “Британский союзник” – багатопланове історичне джерело, специфічною особливістю якого є комплексний характер подачі інформації як за змістом, так і за формою. Видання друкує різноманітні

свідчення про події на фронтах Другої світової війни, матеріали про соціальний і політичний устрій Великобританії, економічну історію, повідомлення про наукові та культурні події, інформацію про повсякденне життя та побут. Часопис відзначається оперативністю подання матеріалів про події, безпосередністю відображення останніх, що підвищує його джерельну цінність. Попри змістову різноманітність матеріалів “Британського союзника” є те, що їх об’єднує, а саме: оперативне відображення певного факту дійсності. Особливістю газети як удокументованого нарративу є хронологічне відтворення подій: дослідник має можливість спостерігати за історичним процесом у часовому розвитку. Розрізнені факти, висвітлені в часописі, дають змогу історичному реконструювати достатньо повну та правильну картину минулого.

Доцільною видається потреба систематизувати комплекс закарбованих на шпальтах “Британського союзника” історичних джерел за видовими ознаками та відповідними критеріями. Зокрема, згідно з вибудованими у світовій та вітчизняній джерелознавчій науці загальними принципами систематизації джерельного масиву можна виокремити такі групи матеріалів часопису⁶:

- за інформаційним потенціалом: писемні та зображальні джерела. Писемні джерела поділяються на документи офіційного походження, оповідні джерела, джерела особового походження. Корпус зображальних джерел, розміщених на сторінках газети, доречно розподілити на зображально-художні, зображально-графічні та зображально-натуральні;
- за джерелами надходження інформації: передрук інформації з інших газет і журналів, а саме: “Дейлі Телеграф”, “Еркрафт Продакшен”, “Парейд”, “Таймс”, “Торонто Сатерді Найт”, “Флайт” тощо; повідомлення власних кореспондентів і дописувачів зазвичай характеризуються детальним викладом подій, великим інформативним насиченням;
- за змістом: військові, міжнародні, суспільно-політичні, соціально-економічні, культурні, технічні, наукові;
- за жанром: інформаційні, аналітичні, художньо-публіцистичні.

Кожна з виокремлених груп матеріалів має свою інформативну цінність і джерельний потенціал, які визначаються видовою належністю документалістики, її змістом і формою. Таким чином, проведена історико-джерелознавча характеристика часопису “Британський союзник” у теоретичному вимірі дозволяє встановити визначальні риси цього видання, які сформувалися під дією певних історичних умов.

Вагома складова історико-джерелознавчого дослідження – аналіз змістовного компоненту інформативно-текстового поля “Британського союзника” у практичній площині. Аналіз часопису за період 1942–1949 рр. дозволив виявити численну добірку матеріалів, присвячених подіям і перебігу Другої світової війни.

Одним із найбільш репрезентативних сюжетів, задокументованих на шпальтах часопису, є висвітлення бойових дій на різних ділянках фронту. Звичайно, основна інформація, особливо до літа 1944 р., була спрямована на аналіз боїв на теренах Азії та Африки⁷. Відкриття Другого фронту в Європі знайшло оперативне висвітлення на сторінках “Британського союзника”. З’явилися як загальні розвідки з військово-теоретичних питань щодо висадки військ союзників на території Франції, Італії та інших держав⁸, так і ґрунтовні аналітичні статті про перебіг подій на цих фронтових ділянках Другої світової війни⁹. Досить значний відсоток статей був присвячений новій техніці та зброї, що впроваджувалася в збройних силах Великобританії, особливостям застосування окремих родів військ під час збройних конфліктів, повсякденню британської армії¹⁰. Газета друкувала й різноманітні статті біографічного штибу – про очільників військ союзників, солдатів та офіцерів британської та канадської армій, які відзначилися в боях¹¹.

Особливий сюжет бойових дій на європейському театрі Другої світової війни, поданий у часописному вимірі, – бомбардування авіацією союзницьких військ населених пунктів Німеччини¹².

Упродовж Другої світової війни британські острови значно потерпали від бомбардувань німецького люфтваффе та обстрілів “літаючими бомбами”. Ця проблема детально висвітлювалася на шпальтах часопису. Друкувалися як статті про руйнування міст і містечок Англії, так і матеріали про подолання його наслідків та протидію ворожим акціям гітлерівської армії¹³. З’являлися й розлогі дописи про німецькі ракетні снаряди “Фау”¹⁴.

Газета значну увагу приділяла проблемам ленд-лізу. Детальні статистично-облікові дані наводилися як в оглядових статтях, так і в офіційних виступах прем’єр-міністра Великобританії¹⁵. На сторінках часопису висвітлювались питання допомоги англійських громадських організацій населенню Радянського Союзу¹⁶.

Тривалий час “Британський союзник” не публікував відомості про доставку в СРСР північним маршрутом вантажів від союзників, у тому числі й з Англії. Лише стисло, побіжно, дотримуючись конспірації, часопис натякав про смертельну небезпеку, що чигала на команди торговельних суден і ескорти в холодних водах Північної Атлантики. Детально про героїзм конвоїв газета почала розповідати взимку 1943 р. Видання регулярно публікувало відомості про нагородження британських моряків, які доставляли військові вантажі в СРСР. Публікації подавалися й у наступні роки¹⁷.

Чільне місце на сторінках тижневика відводилося проблемі міжнародних відносин та британсько-радянським взаєминам. Публікувались як загальні оглядові статті, так і офіційні документи¹⁸.

Ще однією важливою темою, що висвітлювалась на сторінках “Британського союзника”, було соціально-економічне життя у Велико-

британії. Газета інформувала читачів про мітинги та зібрання в містах Англії, характеризувала побут і дозвілля англійських робітників. Не менше уваги приділяв часопис жіночій праці в роки війни. Значна частина англійок працездатного віку відбувала службу у збройних силах – у Допоміжній територіальній службі, у Жіночому допоміжному повітряному корпусі, Жіночому королівському військово-морському корпусі (подібних формувань у СРСР не було). У сільському господарстві працювала Жіноча землеробська армія. Колишні домогосподарки, працівниці торгівлі та сервісу замінили чоловіків у промисловості. Періодичне видання не тільки висвітлювало розвиток подій, а й коментувало їх, що дає можливість зробити деякі висновки про еволюцію соціально-господарського життя. З ґрунтовним аналізом економічного стану країни в часописі виступали профільні міністри¹⁹.

У газеті публікувалися численні матеріали з історії культури, техніки та науки, подавалися новини в галузі освіти, бібліографічні огляди. Нерідко відомі англійські письменники, наприклад Дж. Прістлі, писали статті спеціально для “Британского союзника”. Стежило пресове видання і за розвитком спорту та фізичної культури²⁰. Газета “Британский союзник” систематично вміщувала статті про нагородну систему Великобританії²¹.

Зрозуміло, за межами цієї статті залишилося ще багато сюжетів, висвітлених на шпальтах часопису, котрі дозволяють реконструювати багатоаспектну історію Другої світової війни.

З досвіду дослідження такого унікального історичного джерельного комплексу, як газета “Британский союзник”, хотілося б висловити кілька міркувань. По-перше, під час використання документально-інформативного джерела в лабораторіях історієписання слід підходити до таких документів комплексно, поєднуючи їх з іншими сегментами джерельної бази Другої світової війни. По-друге, газетний матеріал має стати міцним фундаментом і для різноманітних музеєзнавчих вислідів як вагомий елемент комплексної структури науково-музейної комунікації та інтерпретації історичних фактів.

Отже, тижневик “Британский союзник” (1942–1949 рр.) – це унікальне й надзвичайно цінне комплексне джерело для вивчення різноманітних складників історії Другої світової війни. За відповідного критичного ставлення до часопису можна розкрити багато невідомих сторінок воєнної історії, розвінчати окремі усталені міфологеми та стереотипи доказово та обґрунтовано проаналізувати історичні події періоду воєнного лихоліття. При цьому видання вирізняється високим ступенем достовірності інформації, оскільки досить оперативно відгукувалося на головні події в країні та світі, а читачі мали можливість зіставити їх із реальною дійсністю. Часописні тексти-джерела висвітлюють міжнародне життя, особливості радянсько-британських відносин, суспільно-

політичне, соціально-економічне та культурне життя Великобританії, відтворюють етапи бойових дій на африканському, азійському та європейському театрах Другої світової війни.

Актуальним завданням залишається подальший джерелознавчий “збір” текстів-інформантів часопису за окремими темаріями воєнного буття, введення до наукового обігу каталогізованого та анотованого покажчика матеріалів “Британського союзника”. Усе це слугуватиме подальшому збагаченню джерельної бази з історії Другої світової війни, її актуалізації та апробації в історіографічному процесі.

¹ Румянцев Н. И. Журналистика в военной шинели / Н. И. Румянцев // Военно-исторический журнал. – 2011. – № 6. – С. 25.

² Там само. – С. 26.

³ Як правило, науковці використовували матеріали “Британського союзника” для своєрідного “ілюстрування” окремих тез своїх дослідницьких завдань. Наприклад, як джерело часопис використовувався в таких наукових працях: Белов Д.А. Сталинград в оценке общественности Великобритании и США. 1942–1945 гг. / Д. А. Белов. – Волгоград – Самара: ООО “Изд-во Ас Гард”, 2011. – 220 с.; Волков Ф. Д. СССР – Англия, 1924–1945 гг. / Ф. Д. Волков. – М.: Из-во “Международные отношения”, 1987. – 260 с.; Поздеева Л. В. Лондон – Москва. Британское общественное мнение и СССР. 1939–1945 / Л. В. Поздеева. – М.: ИВИ РАН, 2000. – 306 с. та ін. Частково шпальтові тексти були використані у російськомовному виданні редакції газети (В борьбе за родные города: История Внутренней Обороны Великобритании 1940–1941 / сост. М-вом Информации Великобритании; предисл. Х. Моррисона. – Лондон: Британский союзник, 1944. – 160 с.).

⁴ Сталин и космополитизм. Документ № 29 Проект докладной записки агитпропа ЦК И.В. Сталину по вопросу о еженедельнике “Британский союзник”. 13.10.1946 г. // Архив Александра Н. Яковлева // <http://www.alexanderyakovlev.org/fond/issues-doc/69315>.

⁵ Див., наприклад: События недели // Британский союзник. – 1944. – 21 мая (№ 21); Обзор событий за неделю // Британский союзник. – 1946. – 6 января (№ 1); Харли Ю. Система местного управления / Ю. Харли // Британский союзник. – 1944. – 16 апреля (№ 16); Обзор британской печати // Британский союзник. – 1944. – 2 июля (№ 27).

⁶ Акопов А. И. Методика типологического исследования периодических изданий / А. И. Акопов. – Иркутск: Изд-во Иркут. ун-та, 1985. – 95 с.; Богдашина О. М. Джерелознавство історії України: питання теорії, методики, історії / О. М. Богдашина. – Х., 2009. – 214 с.; Історичне джерелознавство: Підручник / Я. С. Калакура, І. Н. Войцехівська, С. Ф. Павленко та ін. – К.: Либідь, 2002. – 488 с. та ін.

⁷ Див., наприклад: 30 дней в тылу врага. Рассказ канадского пилота // Британский союзник. – 1942. – 22 ноября (№ 15); Жубер Ф. Битва за Бирму / Ф. Жубер // Британский союзник. – 1944. – 30 апреля (№ 18); Камп Дж. Фиджи в войне / Дж. Камп // Британский союзник. – 1944. – 17 декабря (№ 51); Уроки Бирманской кампании // Британский союзник. – 1944. – 3 июня (№ 22); Удары по Японии // Британский союзник. – 1945. – 17 июня (№ 24).

⁸ *Арчер К. Р.* Через море – в бой с врагом / К. Р. Арчер // Британский союзник. – 1944. – 11 июня (№ 24); Роль авиации при вторжении; Там же; *Аллен Р. Г.* Прорыв в Северной Франции / Р. Г. Аллен // Британский союзник. – 1944. – 10 сентября (№ 37); *Норт Дж.* Трудности вторжения с моря / Дж. Норт; Там же; *Энсти Е. К.* Планирование воздушно-десантных операций / Е. К. Энсти // Британский союзник. – 1944. – 3 декабря (№ 49); *Мартин Х. Г.* Монгомери о законах войны / Х. Г. Мартин // Британский союзник. – 1945. – 20 мая (№ 20).

⁹ Вторжение союзников во Францию // Британский союзник. – 1944. – 11 июня (№ 24); Линкоры громят скопления врага // Британский союзник. – 1944. – 25 июня (№ 26); *Хиллз Р. Дж.* “Крысы пустыни” во Франции / Р. Дж. Хиллз // Британский союзник. – 1944. – 2 июля (№ 27); Париж свободен // Британский союзник. – 1944. – 3 сентября (№ 36); Воздушные операции во Франции // Британский союзник. – 1944. – 29 октября (№ 44); Бои на подступах к Антверпену // Британский союзник. – 1944. – 12 ноября (№ 46); Сражение за Северную Италию // Британский союзник. – 1945. – 11 марта (№ 10); Доклад генерала Эйзенхауера. Кампания в Западной Европе // Британский союзник. – 1946. – 21 июля (№ 21).

¹⁰ Новый чудо-самолет // Британский союзник. – 1944. – 23 апреля (№ 17); Новое противотанковое орудие // Британский союзник. – 1944. – 30 апреля (№ 18); Закалка британских солдат // Британский союзник. – 1944. – 4 июня (№ 23); Снаряжение десантной дивизии // Британский союзник. – 1944. – 11 июня (№ 24); Самый большой бомбардировщик в мире и новый танк // Британский союзник. – 1944. – 13 августа (№ 33); *Бринкмэн Р. Н.* Наступление на Западе: уроки кампании в Европе / Р. Н. Бринкмэн // Британский союзник. – 1945. – 17 июня (№ 24); *Малланд Дж. Р.* Средний танк “Валентайн” / Дж. Р. Малланд // Британский союзник. – 1945. – 21 января (№ 3); Воздушно-десантные войска Британии // Британский союзник. – 1945. – 18 марта (№ 11) та багато ін.

¹¹ Генерал Александер, Главнокомандующий вооруженными силами Великобритании на Ближнем Востоке // Британский союзник. – 1942. – 22 ноября (№ 15); Командиры, руководящие вторжением союзных войск в Западную Европу // Британский союзник. – 1944. – 11 июня (№ 24); С автоматом против “Тигра” // Британский союзник. – 1944. – 2 июля (№ 27); Советский орден героя-канадцу // Там же; Он ведет канадские войска // Британский союзник. – 1944. – 13 августа (№ 33); Смерть героя // Британский союзник. – 1945. – 19 августа (№ 33); Честь и слава военачальникам // Британский союзник. – 1946. – 20 января (№ 3).

¹² *Фрэзер Л. В.* Семь знаменательных минут / Л. В. Фрэзер // Британский союзник. – 1942. – 22 ноября (№ 15); События недели // Британский союзник. – 1944. – 4 июня (№ 23); *Стречи Дж.* Мы бомбим нефтяные базы Германии / Дж. Стречи // Британский союзник. – 1944. – 10 декабря (№ 50); Опубликование секретных немецких документов. Доклад о влиянии воздушных налетов на нефтеснабжение // Британский союзник. – 1948. – 25 января (№ 4).

¹³ События недели // Британский союзник. – 1944. – 13 августа (№ 33); Добровольцы борются с “летающими бомбами” // Британский союзник. – 1944. – 10 сентября (№ 37); *Адамс Р.* Битва за Британию / Адамс Р. // Британский союзник. – 1945. – 23 сентября (№ 38); Пять лет под огнем врага // Британский союзник. – 1945. – 27 мая (№ 21).

¹⁴ Див., наприклад: Тайна “ФАУ-2” // Британский союзник. – 1944. – 3 декабря (№ 49); “ФАУ-2” не сломили дух лондонцев // Британский союзник. – 1945. – 10 июня (№ 23).

¹⁵ События недели // Британский союзник. – 1944. – 21 мая (№ 21); Заявление Черчилля о поставках СССР // Там же; Вклад Британии в дело взаимной помощи // Британский союзник. – 1944. – 10 декабря (№ 50).

¹⁶ День “Сталинграда” в Канаде // Британский союзник. – 1944. – 16 апреля (№ 16); Г-жа Черчилль о помощи Советскому Союзу // Британский союзник. – 1944. – 25 июня (№ 26); Помощь России медикаментами // Британский союзник. – 1944. – 17 декабря (№ 51); *Симпсон У.* Оборудование для Советского Союза / У. Симпсон // Британский союзник. – 1946. – 13 января (№ 2).

¹⁷ Див., наприклад: Крупнейший караван прибыл в СРСР // Британский союзник. – 1944. – 4 июня (№ 23); Ночной бой на море // Британский союзник. – 1944. – 1 октября (№ 40); Караван прибыл по назначению // Британский союзник. – 1945. – 4 марта (№ 9); *Френч Х.* В Мурманск – через все преграды / Х. Френч // Британский союзник. – 1945. – 22 апреля (№ 16).

¹⁸ Вместе до конца // Британский союзник. – 1944. – 28 мая (№ 22); Премьер Черчилль о внешней политике // Британский союзник. – 1944. – 4 июня (№ 23); *Лоу Р.* Три года боевой дружбы / Р. Лоу // Британский союзник. – 1944. – 25 июня (№ 26); Англо-советская дружба – основа мира в Европе // Британский союзник. – 1944. – 29 октября (№ 44); Внешняя политика Британии // Британский союзник. – 1944. – 3 июня (№ 22); Отчет Черчилля о Крымской конференции // Британский союзник. – 1945. – 4 марта (№ 9); Безоговорочная капитуляция // Британский союзник. – 1945. – 13 мая (№ 19); Единство привело нас к Победе // Британский союзник. – 1945. – 20 мая (№ 20) та багато ін.

¹⁹ Жизнь британского юноши в дни войны // Британский союзник. – 1944. – 14 мая (№ 20); Уиллинк Г. Социальные реформы в Британии / Г. Уиллинк // Британский союзник. – 1944. – 11 июня (№ 24); *Гриффитс Дж.* Портрет британского шахтера / Дж. Гриффитс // Там же. Женщины в сельском хозяйстве // Британский союзник. – 1945. – 18 марта (№ 11) та багато інших.

²⁰ *Кемп Р.* Кровь в пакетах / Р. Кемп // Британский союзник. – 1944. – 22 ноября (№ 15); *Пауэлл Д.* Британские военные фильмы / Д. Пауэлл // Там же. Автор лучших книг о войне // Британский союзник. – 1944. – 25 июня (№ 26); *Стенли Э.* Знаменитые футбольные клубы / Э. Стенли // Британский союзник. – 1944. – 10 сентября (№ 37); *Кэмм Ф. Дж.* Стереоскопическое и цветное телевидение // Британский союзник. – 1944. – 3 декабря (№ 49); *Эшби Э.* Мобилизация науки для войны / Э. Эшби // Британский союзник. – 1945. – 13 мая (№ 19); Почтовые марки 1940 – 1946 // Британский союзник. – 1947. – 23 марта (№ 12).

²¹ *Стивенс А.* “За отличные заслуги” / А. Стивенс // Британский союзник. – 1944. – 3 декабря (№ 49); *Стивенс А.* Век медалей / А. Стивенс // Британский союзник. – 1944. – 17 декабря (№ 51); *Стивенс А.* Крест Виктории / А. Стивенс // Британский союзник. – 1945. – 14 января (№ 2); *Стивенс А.* Крест и медаль Георга / А. Стивенс // Британский союзник. – 1945. – 4 февраля (№ 5).

Проанализировано газету “Британский союзник” как уникальный источник изучения истории Второй мировой войны, осуществлено комплексное исследование газеты, выяснено классификацию, направленность, особенности и со-

держательный компонент помещенных материалов, при помощи историко-ведческого анализа определено их информационные возможности.

Ключевые слова: Вторая мировая война; “Британский союзник”; Мемориальный комплекс “Национальный музей истории Великой Отечественной войны 1941–1945 годов”; исторический источник; газета; периодическое издание.

There is analyzed the “Britanskiy Soyuznik” Newspaper as the unique source of studying of the history of the Second World War; made the complex research of the newspaper, clarified the classification, the direction; the peculiarities and the content of published materials, due to the source analysis there is defined its informational potential.

Keywords: The Second World War; the “Britanskiy Soyuznik” Newspaper; the Memorial Complex “The National Museum of History of the Great World War of 1941–1945 years”; the historical source; the newspaper; the issue.